

פרשת בחוקותי- אם בחוקותי תלכו, מקורות

ד"ר חזות גבריאלי

1. ויקרא פרק כו

- (ג) אם־בְּחֻקֹּתַי תִּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם :
- (ד) וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעָץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיָּו :
- (ה) וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת־בְּצִיר וּבְצִיר יִשָּׂיג אֶת־זָרַע וְאֶכְלֶתֶם לַחֲמֻכְכֶם לְשִׁבְעַת יָמֵי שַׁבְּתֵיכֶם לְבָטַח בְּאֶרְצְכֶם :
- (ו) וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ וְשִׁכְבַּתְּם וְאִין מִחְרִיד וְהִשְׁפַּתִּי תִּגַּה רְעָה מִן־הָאָרֶץ וְחָרַב לֹא־תֵעָבֵר בְּאֶרְצְכֶם :
- (ז) וְרִדַּפְתֶּם אֶת־אֲיִבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לְחָרַב :
- (ח) וְרִדְפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ אֲיִבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לְחָרַב :
- (ט) וּפְגִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּימְתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם :
- (י) וְאֶכְלֶתֶם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וְיֶשֶׁן מִפְּגִי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ :
- (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנֵי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשֵׁי אֶתְכֶם :
- (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם :
- (יג) אֲנִי יְקִוֶּךְ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם מֵהַיָּם לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מַטְוֵת עַלְלֵיכֶם וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת :

2. רש"י ויקרא פרק כו

- (ג) אם בחקתי תלכו - יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, א הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה :
- ואת מצותי תשמרו - הו עמלים בתורה על מנת לשמורג ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה א) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם :
- (ד) בעתם - בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בליליה שבתות ובלילי ימים טובים :
- ועץ השדה - הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות :
- (ה) והשיג לכם דיש את בציר - שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע :

3. רש"י הירש ויקרא פרק כו

אם - בחקתי תלכו. "הלך": לנוע לקראת מטרה; ומכאן הוראה שכיחה של "הליכה": השאיפה לזכות בנכסים ובהנאות, המספקים את רצון האדם. שלמותו המוסרית של הפרט תלויה בטהרת השאיפה הזאת. חוקות ה' הם גבולות שנקבעו בידי ה'; הם הותוו על - פי טבענו המוסרי ובהתאם לייעודנו המוסרי. במסגרת הגבולות האלה הרי השאיפה לסיפוק היא טהורה ואף מצוה, ואם חרגה מהם, היא השחתה ופשע (ראה פי' בראשית מז, כב). נמצא זה פירוש "אם - בחקתי תלכו": אם תלכו בשאיפותיכם החושניות רק במסגרת הגבולות שהותוו בתורת. כל שאר המצוות כלולות כאן במושג "מצוות". ה"חוקות" הם תנאי לטהרתו המוסרית של האדם; והמצוות נותנות לאדם את תפקידיו; עליו לקיים אותן בעומדו על המשמרת שהופקד עליה על - פי ה'. "ילמד" אותן ברוחו, וישמור על עצמו" במצפונו - שני אלה קרויים "שמירה" - וקיים אותן ב"עשייה" נאמנה.

אם נלך בחוקות ה' ונשמור ונעשה את מצוותיו, כבר עשינו את כל הדרוש מצידנו כדי לבסס את ישענו הפיסי, החברתי והמדיני. כל השאר יבוא מיד ה'. אם נלך בחוקותיו, נהיה טהורים מבחינה מוסרית; אם נלמד את מצוותיו ונעשה להן משמרת, נהיה משכילים ברוחנו, זהירים ומדקדקים במעשינו; ואם נעשה את מצוותיו, נהיה מגשימי הצדק והחסד. בזכות זה ישחרר ה' את ארצנו מן הקשר הפיסי והמדיני של כל העולם; הוא יביא שמים וארץ לידי תיאום הרמוני, לבל יהיה מתנגד לשאיפותינו. כל הגורמים יפעלו במשותף כדי לקדם ולהשלים את הצלחתנו, שהרי זו איננה אלא הגשמת רצון ה' על אדמת האדם. מה שניטל מן האנושות על - ידי מריה בה' - ומה שעתיד להיות מוחזר לה אם תשוב לשמוע בקולו - יתגשם לישראל בארצו, אם ישמע בקול ה'; ויהיה בכך משום ראשית ותיווך למה שעתיד להיות מוחזר לכלל האנושות (ראה פי' בראשית עמ' נד - נו).

4. חלוקת המצוות לסוגים שונים

ריה"ל מחלק כאן את סוגי המצוות לשלושה: מצוות אלוהיות, אשר לא היינו יודעים אותם אילולא ציווי. מצוות חברתיות שהם מצוות לכינון חברה צודקת. ומצוות נפשיות שהן דברים שאינם דווקא במעשה אלא בעבודת הנפש, במחשבה.

את המצוות ניתן לחלק במספר אופנים שונים. כבר בגמרא אנו מוצאים חלוקה בין מצוות שתלויות בגוף האדם (כגון תפילין ושבת) למצוות התלויות בארץ (כגון כלאיים ושמיטה) [קידושין לח, א ועוד].

הרמב"ם בהקדמתו לספר המצוות מסביר חלוקה מפורסמת נוספת: חלוקה בין מצוות עשה למצוות לא תעשה. (בעיקר בשורש השישי). חלוקה זו מופיעה כבר בגמרא [מכות כג:].

חלוקה מפורסמת נוספת היא חלוקתו של רס"ג, חלוקה זו דומה לחלוקת החבר אצלנו. לפי חלוקה זו יש לחלק את המצוות למצוות שמעיות ומצוות שכליות. המצוות השכליות הן מצוות לכינון חברה צודקת, כאיסור הגניבה, הרחקה מניאוף והשקר. מצוות אלו היינו יכולים לקיים גם ללא ציווי אלוהי. המצוות השמעיות הן מצוות שאנו מקיימים בגלל ציווי ה', כמצוות קידוש המועדים, קידוש הכהנים ואיסור אכילת חיות טמאות. אולם, גם למצוות אלו פעמים רבות אנו יכולים למצוא סיבה מובנת. על אף ש"גָּבְהוּ דְרָכֵי מִדְרָגְתְּכֶם וּמְחֻשְׁבֹּתֵי מִמְחֻשְׁבֹּתֵיכֶם" [אמונות ודעות ג, ב].

ישנם חלוקות נוספות: חלוקה בין חובת האיברים לחובת הלבבות [הקדמת חובת הלבבות] וחלוקה בין מצוות קיומיות לחיוביות [מנחת חנוך שפו ועוד].